

/ О. В. Гузалова; Південноукр. нац. пед.ун-т ім. К.Д. Ушинського. - О., 2010. – 21 с.

2. Сисоєва С.О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури: монографія / С.О. Сисоєва. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2014.– 404 с.

УДК 159.942:316.772

*Березовська Лариса Іванівна,
Самбур Віталія Іванівна,
Мукачівський державний університет,
м. Мукачево, Україна*

МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ «ЛЮДИНА – ЛЮДИНА»

Про наявність великої кількості стресогенних факторів у житті людини говорять уже давно як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Робота з людьми в силу високих вимог, особливої відповідальності і емоційних навантажень, що висуваються до неї, потенційно містить у собі небезпеку важких переживань, пов'язаних із робочими ситуаціями. Саме тому є висока вірогідність виникнення емоційного вигорання у працівників системи «людина – людина».

Аналіз літератури показав, що наукове вивчення проблеми синдрому емоційного вигорання знайшло відображення в роботах низки зарубіжних та вітчизняних вчених. Так, дослідження присвячені змісту та структурі здійснено Г.В. Ложкіним, М.П. Лейтером, С.Д. Максименко, Е. Махерем, В.Є. Орлом, М.Л. Смульсон, Т.В. Форманюк та ін.; методам діагностики присвятили В.В. Бойко, Н.Є. Водоп'янова, Т.І. Ронгинська, О.С. Старченкова та ін. Прояв емоційного вигорання вивчалися у представників різних професійних груп системи «людина – людина» (працівників медичних закладів: Г.І. Каплан, Г.Е. Робертс, Б. Дж. Седок, В.Є. Семеніхіна, К. Черніс та ін.; соціальних працівників: Т.Марек, К.Ван Вак та ін.; вчителів: Л.І. Березовська, Н.Є. Водоп'янова, Ш.Г. Саркісян, Є.С. Старченкова, Н.І. Циба та ін.; психологів Т.А. Жалагіна, А.В. Козлов та ін.

У вивченні проблеми емоційного вигорання можна виокремити декілька підходів: як стан фізичного, психічного й емоційного виснаження, зумовленого довготривалим перебуванням в емоційно перевантажених ситуаціях спілкування, тобто «вигорання» як синдром «хронічної втоми» (К. Маслач, В.Е. Орел, М.М. Скугаревська, Х. Фреденбергер); як двовимірну модель, що складається з емоційного виснаження та з деперсоналізації, тобто погіршення ставлення до інших, а іноді й до себе (М. Лейтер, В. Шафуелі); як трьохкомпонентна система, котра складається з емоційного виснаження, деперсоналізації та редукції власних особистісних досягнень (В.В. Бойко, Л.М. Карамушка, Т.В. Форманюк).

Для емпіричного дослідження емоційного вигорання працівників системи «людина – людина» доречними є такі методики: методика «Синдром «вигорання» в професіях системи «людина – людина», методика для оцінки

рівня реактивної та особистісної тривожності Ч.Д.Спілбергера та Ю.Л.Ханіна та методика визначення характерологічних тенденцій Т. Лірі.

За методикою «Синдром «вигорання» в професіях системи «людина – людина», що побудований на трикомпонентній моделі синдрому професійного вигорання (К. Маслач та С. Джексон), можна вивчити рівень розвитку основних компонентів синдрому: емоційне виснаження, деперсоналізація, редукція особистих досягнень. Емоційне виснаження розглядається як основна складова емоційного вигорання та характеризується заниженим емоційним фоном, байдужістю або емоційним перенасиченням. Деперсоналізація проявляється у деформації стосунків з іншими людьми. В одних випадках це може бути зростання залежності від інших людей, у інших – зростання негативізму, цинічності установок і почуттів стосовно реципієнтів: пацієнтів, клієнтів, підлеглих тощо. Редукція особистих досягнень полягає або в тенденції до негативного оцінювання себе, своїх професійних досягнень та успіхів, негативізмі щодо службової гідності і можливостей, або у нівелюванні особистої гідності, обмеженні своїх можливостей, обов'язків щодо інших.

Результати оцінюються за критеріями та рівнями: емоційне виснаження деперсоналізація, редукція особистих досягнень (низький рівень, середній рівень, високий рівень). Про наявність високого рівня вигорання свідчать високі бали за субшкалами «емоційне виснаження» та «деперсоналізація» та низькі – за субшкалою «редукція особистих досягнень».

За методикою для оцінки рівня реактивної та особистісної тривожності Ч.Д.Спілбергера та Ю.Л.Ханіна визначається рівень прояву тривожності у працівників з проявом та без прояву емоційного вигорання. Так, реактивна або ситуативна тривожність характеризується напруженістю, неспокоєм, нервозністю. Щодо особистісної тривожності, то вона вивчається як стійкий стан, що характеризує схильність людини сприймати значну кількість ситуацій як загрозливі, реагувати на них станом тривоги. Певний рівень тривожності – природна і обов'язкова особливість активної особистості. Оцінюють рівень тривожності за допомогою показників реактивної та особистісної тривожності: до 30 балів – низька тривожність; 31-45 – помірна тривожність; 46 та більше – висока тривожність.

За методикою діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі вивчається стиль та структура міжособистісних відносин та їх особливостей, соціальних орієнтацій, а також вивчає уяву досліджуваного про себе, «своє ідеальне Я», відношення до самого себе. Визначаються наступні типи ставлення до оточуючих: авторитарний, егоїстичний, агресивний, підозрілий, підлеглий, залежний, доброзичливий, альтруїстичний. За такими типами ставлення як авторитарний, егоїстичний, агресивний, підозрілий, підлеглий, залежний рівні визначаються за наступними показниками: 0-8 умовних одиниць – низький рівень, 9-12 – середній рівень, 13-16 – високий рівень прояву. За такими типами як: доброзичливий та альтруїстичний визначаються два рівні: 0-9 умовних одиниць – низький рівень, 10-16 – високий рівень прояву.

Таким чином, описані методики дають змогу дослідити емоційне вигорання працівників системи «людина – людина».

Література:

1. Березовська Л.І. Психодіагностика та корекція внутрішньоособистісних конфліктів як умова подолання професійного вигорання у вчителів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.10 / Л.І. Березовська. – К., 2013. – 19 с.
2. Технології роботи організаційних психологів : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / За наук. ред. Л. М. Карамушки. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 366 с.

УДК 159.923:378.011.3-051

*Білозерська Світлана Іванівна
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Підготовка майбутніх учителів, яка на сьогоднішній день здійснюється в масових масштабах, не супроводжується соціально-психологічним контролем розвитку професійної відповідальності, глибоким і всебічним аналізом ціннісно-орієнтованої, морально-духовної сфери особистості. Одночасно в психологічній і педагогічній літературі мало представлені дослідження, присвячені оцінці гуманістичної спрямованості особистості майбутнього педагога.

Аналіз теоретико-емпіричних даних доводить, що серед сучасних студентів майбутніх вчителів часто домінує перекожана установка на раннє і швидке досягнення професійних результатів, яка не враховує особливостей особистісного розвитку, що є передумовою зниження, а часом і деформації чи повної втрати духовності, як основи людських взаємин. Саме цей фундаментальний пласт особистісного, професійного і життєвого самовизначення людини виявився забутим в змісті сучасного навчання в системі педагогічної освіти. Таким чином, глибинною онтологічною основою збереження духовної взаємодії між суб'єктами навчальної діяльності є формування професійної відповідальності.

За Е.Фроммом, відповідальність співвідноситься з такими гуманістичними цінностями, як турбота, любов, повага, свобода. Він розрізняє поняття «відповідальність» і «обов'язок», проводячи паралель з авторитарною та гуманістичною совістю. Згідно його трактування відповідальність має позитивний відтінок і є категорією свободи, а обов'язок — категорією несвободи [5, с.376].

Г.Йонас проголошує відповідальність найвищою моральною цінністю ХХІ століття та розглядає її як категорію, що спрямована в майбутнє [2]. На думку М. Савчина, відповідальність як особистісна основа відповідальної поведінки є смисловим утворенням особистості, своєрідним загальним

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>